

Interferențe și conexiuni lingvistice

A existat o terminologie politică în limba română la cumpăna veacurilor al XVIII-lea și al XIX-lea ?

Gh. Chivu

Abstract: *In an era marked by a well known cultural and political circumstance, in which language reflects the change of the South-Eastern European social and political patterns with the Western ones, the analysis of some of the components of the literary vocabulary shows the emergence of some incipient terminological specializations for designating the activity in the different areas of the Romanian political life.*

Keywords: *political terminology, Old Literary Romanian, literary Romanian vocabulary, terminological specialization*

1. Limba română literară veche și chiar limba română literară modernă în perioada ei de început (anterioară mijlocului veacului al XIX-lea) sunt considerate insuficient de dezvoltate pentru a avea terminologii de specialitate [1].

Se afirmă, de regulă, că în aceste etape ale istoriei limbii noastre, precedente constituirii vocabularului neologic modern și structurării actuale a variantelor culturale ale românei literare, există cel mult rudimente ale unor terminologii științifice sau tehnice [2], întrucât nu sunt asigurate specializarea și univocitatea, caracteristici considerate definitorii pentru o terminologie științifică sau tehnică autentică [3].

Stilurile, variante funcționale ale limbii, sunt însă realități determinate istoric, ale căror constituire și mod de manifestare se află în strânsă relație cu evoluția exprimării literare în ansamblu. Trăsăturile distinctive și locul ocupat de o anumită variantă funcțională în diasistem sunt astfel strict dependente de nivelul de dezvoltare și de caracteristicile oricărei limbii de cultură. Există de asemenea o strânsă corelare cu „obiectul” ilustrat, respectiv cu locul ocupat de acesta într-o anumită perioadă de timp în cadrul științelor, respectiv în cadrul practicii sociale (geometria a aparținut astfel, după cum se știe, până în epoca modernă, nu matematicii, ci geografiei, ilustrând așa-numita „gheografie matematică”, iar fizica și chimia s-au desprins de asemenea târziu, ca științe independente, din rândul științelor naturii

[4]). La fel cum există o relație greu de contestat a structurii, respectiv a componenței unei terminologii cu nivelul de dezvoltare a lexicului literar sau cu modul în care este gândită maniera de dezvoltare și de înnoire a acestuia de către intelectualii ce și-au asumat sarcina coordonării procesului de înnoire a exprimării elevate. (Dacă nu ar fi astfel, în toate limbile naturale ar trebui să găsim exclusiv terminologii formate din neologisme latino-romanice sau englezești, iar calcurilor, deopotrivă semantice sau de structură, ar trebui să le fie exclusă din principiu posibilitatea de a deveni sau de a funcționa ca termeni științifici sau tehnici).

2. A existat, desigur, politică și în perioadele vechi ale istoriei teritoriilor românești sau, mai precis, au existat acțiuni politice, administrative sau sociale ce au vizat statutul „țărilor” românești, statutul unor provincii subordonate acestora, relațiile lor cu unități statale corespunzătoare, regimul și modul de organizare a puterii și, nu în ultimul rând, a existat, în spațiul nostru cultural și istoric, diplomatie.

Însăși schimbarea în timp a sensului etimologic al cuvântului *țară*, de la „teren arabil, destinat sau prielnic cultivării; șes, câmpie” la „teritoriu bine individualizat din perspectivă politică și administrativă; stat” [5] și a sensului cuvintelor ce indică existența unei organizări statale bine individualizate, precum *ținut* sau *cetate de scaun*, și ele diferențiate semantic și funcțional de cuvintele corespunzătoare ale limbii comune (ultima sintagmă terminologică, creată după modelul oferit de slavonul $\sigma\tau\omicron\lambda\iota\chi\alpha$, nici nu există, de fapt, în vorbirea comună) pare să spună același lucru. Conduce la o concluzie identică poziția avută în lexicul românesc de numele unor funcții, ranguri sau instituții, precum *vodă*, *voievod(ă)* sau *capuchehaie*, ultimul lexem însemnând, cum se știe, „reprezentant sau agent diplomatic al domnilor români la Poarta otomană” (semnificativ pentru poziția avută în vocabularul vechi românesc de acest cuvânt, în *Micul dicționar academic* [6], *capuchehaie* este considerat variantă, desigur de tip popular, integrată în structura morfologică a limbii noastre, pentru *capuchehaiá*, formă mai apropiată de etimon, uzuală exclusiv în vorbirea cultivată a vremii [7]).

Au existat însă, alături de acțiunile de tip politic, incontestabile și necesare pentru orice unitate statală cu drept de existență, cuvinte diverse ale limbii comune sau împrumuturi de tip neologic care să fi devenit, circumstanțial, sau care să fi funcționat constant ca elemente specializate ale unei posibile terminologii politice și diplomatice? A

existat astfel o terminologie corespunzătoare, fie și incipientă, o structură lexicală funcționând independent sau una ce aparținea, ca un câmp lexical insuficient individualizat, mai cuprinzătoare terminologii juridico-administrative?

Voi încerca să răspund la aceste întrebări prin analiza mai multor cuvinte utilizate pentru ilustrarea unor domenii diverse ale vieții politice în scrieri păstrate dintr-o epocă de răscruce a spațiului românesc, deceniile aflate la cumpăna veacurilor al XVIII-lea și al XIX-lea, decenii în care limba română literară a reflectat schimbarea radicală și rapidă a modelelor sociale, culturale și de organizare statală dinspre sud-estul spre vestul Europei, dinspre spațiul fanariot spre cel occidental, într-o conjunctură militară și politică bine cunoscută, având ca puncte limită convențiile de pace ce au urmat unor repetate războaie ruso-turce, anume între pacea de la Kuciuk Kainargi din 1787 și pacea de la Adrianopole din 1827.

Există, desigur, o cunoscută dificultate în încercarea de identificare a unei eventuale terminologii politice, atât în această epocă, cât și mai târziu, din cauza caracterului „de graniță” al politicului, sferă a activității sociale având mari apropieri și coincidențe cu domeniul juridic-administrativ, căruia i-a fost (și cred că îi mai este încă) subordonat. Iar acestei dificultăți i se alătură o alta, generată de imposibilitatea de a cunoaște efectiv realitatea lingvistică, textele studiate până în prezent fiind cel mai adesea traduceri, ilustrative în primul rând pentru ceea ce Ion Gheție numea inspirat „vocabular neologic de cultură generală” [8].

3. În texte diverse traduse, adaptate sau redactate la cumpăna veacurilor al XVIII-lea și al XIX-lea (mai precis între 1760, când începe efectiv modernizarea culturii românești, și 1830, când procesul căpătase consistență sub influență latino-romanică) apar numeroase cuvinte ce ilustrează acțiuni politice, administrative sau sociale ce au vizat statutul celor trei țări românești sau al unei provincii subordonate acestora, relațiile cu unități statale corespunzătoare, regimul politice și modul de organizare a puterii sau diplomația vremii. Studii și inventare lexicale remarcabile, elaborate în primul rând de Neculai și Despina Ursu timp de o jumătate de secol [9], pun în evidență, alături de împrumuturi neologice rămase până astăzi actuale, existența unor mai vechi termeni neogrecești, turcești sau slavoni, respectiv a unor calcuri, a unor derivate sau a unor cuvinte ce au aparținut cândva, cel puțin ca formă, dacă nu și ca funcție, vocabularului uzual.

Aceste cuvinte ilustreau câteva câmpuri semantice relativ bine individualizate (desigur, atât cât de bine pot fi individualizate din punct de vedere lexical domenii de activitate umană aflate, de regulă, în contact permanent și în interferență obligatorie).

Mă refer în primul rând la statutul politic al „țărilor” românești față de marile puteri ale vremii și la modul de percepere sau de ilustrare a acestuia: **gubernium** (și *gubernie, guberniu, provincie, ținut*), **independență** (și *indepandență, independanță, independenție, independință, indipendență, îndependință, nedependință, neatârnare, nespânzurare*), **libertate** (și *liberta, elefterie, lefterie, slobozenie, slobozie, volnicie*), **național** (și *naționalnic, naționalnicesc, națiunal, neamnic, neamnicesc*), **naționalnicesc** (și *naționalnic*), **naționalitate** (și *naționalita, națiunalitate*), **națiune** (și *nație, națion, națioane*), **patrie** (frecvent în perioada 1760-1800, și *patridă*), **patriot** „compatriot; iubitor de patrie” (și *patriotă s. m., simpatiot, împreună-patriot, de-o-patrie-lăcuior*), **patriotic** (și *patriotes, patrioțesc, patrioticesc*), **patriotism** (și *patriotismos*), **prințipat** „principat”, **provincie** „provincie, țară” (și *provinție, provensie, eparhie, ținut*), **stat** (și *ștat, statuș, ținerea sau biruirea*), **suveranitate** (și *suverenitate, suverinitate*; apărut după 1829).

Am apoi în vedere modul de organizare a puterii în noua perspectivă politică: **guvern** (și *gubern, guberniu, oblăduire, otcârmuire*), **guverna** (și *guberna*), **guvernator** (și *gubernat, gubernator, guvernătoriu, guvernor, otcârmuitor*), **guvernământ** „administrație; unitate administrativă” (și *gubernament, guvernement*), **ministeriu** „minister; guvern” (și *ministerie*), **mitropolie** „capitală, metropolă” (și *mitropolis, capitală, catedră, stoliță*), **parlament** (și *parlement, judecata cea mare, dublat uneori de divan*), **senat** (și *sănat, sinat, gherușie, bătrânime, divan, sfat*; pe la 1825 era frecvent).

Sunt foarte numeroase cuvintele ce ilustrează regimul politic într-un teritoriu, dovadă a interesului suscitât de acest subiect în epocă: **autocrat** s., adj. (și *însuși domnitor, singur stăpânitor, de sine singur stăpânitor, însuși stăpânitor, sinoblăduitor, însodomnitor, aftocrator, autocrator, avtocrator*), **autocratic** (și *aftocratoricesc, avtocratoricesc, autocratoricesc, însuși domnitor*), **autocrație** (și *avtocratorie, aftocratorie, avtocratie, autocratorie*), **autoritate** (și *autoritaș, auctoritate, avtoritate*), **democrație** (și *democrati, democrație, dimocrație*), **despot**, **despotic** (și *despotesc, despoticesc*), **despotism** (și *despotismos*), **dictator** (și *dectator*), **dictatură** (și *dictatorie, dublat*

într-un text de un calc rar și interesant, *zicătură*), **hegheleon** (și *egheleon*, *ighemon*), **hegheleonie** (și *egheleonie*, *ighemonie*), **imperator** (și *imperatore*, *imperător*, *imperator*, *împărător*), **imperiatriță**, **monarh** (și *monarc*), **imperi** (și *imperium*, *imperi*), **monarhic** (și *monarșic*, *monarșesc*, *monarhicesc*, *monarșicesc*), **monarhicesc**, **monarhie** (și *monarchie*, *monarșie*), **oligarh**, **oligarhic** (și *oligarșic*, *oligarhicesc*), **oligarhie** (și *stăpânire de puțini*), **politic** s. „om politic, politician” (și *politec*, *politicos*), **politic** adj. „care are o comportare diplomatică, abilă” (și *politicesc*), **politică** (și *politecă*), **politicește**, **politici** vb. „a conduce din punct de vedere politic, a guverna” (și *politefsi*, *politevsi*), **prințep** „principe” (și *prințip*, *prințep*), **prințipeasă** (și *prințipesă*), **republică** (și *respublică*, *răspublică*, *repubecă*, *răpublică*), **suveran** adj. (și *suveren*; pe la 1840 era frecvent).

Apar de asemenea cuvinte privitoare la acțiuni cu caracter politic ce urmăreau schimbarea regimului sau a structurilor de stat: **partid** (și *partidă*, *partit*, *partită*, *partai*, *partie*, *facție*, *taraf*), **rebel** (și *rebelant*, *rebelist*), **reformă** (și *reformație*), **revoluție** (și *rebelie*, *rebelione*, *ribelione*, *revuluție*, *revoluciune*, *revoluțiune*, *eterie*, *răscoală*, *răzmiriță*, *răzvrătire*, *zaveră*), **revoluționar** (și *revoluționar*; atestat la 1830, dar la 1840 era deja frecvent).

Și, nu în ultimul rând, sunt înregistrate în texte cuvinte specifice activităților diplomatice: **ambasador** (și *ambasadore*), **consul** (și *consulus*, *consula*, *consola*, *conzul*, *consol*, *ipat*, *ipatos*), **consulat** (și *conzulat*), **diplomat** s. (și *diplomaticos*), **diplomat** adj. (și *diplomatic*, *diplomaticesc*), **diplomatică** „diplomație; fățărnicie” (în texte de început de secol XIX, dublându-l apoi pe **diplomație**, ajuns frecvent pe la 1845), **plenipotent** adj., s. (și *plenipotent*, *pleniputente*, *plini-potent*, *plinopotint*, *plin-puternic*, *vichil*), **plenipotență** (și *plene-potență*, *plenipotenție*, *plinipotenție*, *vichilic*, *pleniputere*, *plină putere*, *deplină putere*, *plină puțință*), **plenipotențiar** (și *plenipo-tențiar*, *plenipotențiar*, *pleniputernicit*, *cu deplină putere*, *deplin puternicit*, *deplin împuternicit*, *plin împuternicit*, *plin puternic*, *vichil*), **tratat** s. n. (și *tractat*, *tractatus*, *trahtat*), **trătălui** „a trata” (și *trăctălui*, *tractarisi*, *tracta*).

4. În selecția operată pentru a alcătui listele precedente am urmărit în primul rând neologismele latinești, greco-latine sau romanice devenite uzuale nu numai în lexicul literar modern, ci și în terminologia politică românească.

Aceste neologisme sunt cele mai numeroase în cadrul câmpurilor lexicale avute în vedere, etimonului greco-latin sau latino-romanic alăturându-i-se însă frecvent un etimon german, aflat și el în legătură cu spațiul cultural greco-latin-roman sub influența căruia se moderniza în epocă întreaga Europă. Indică această origine multiplă deopotrivă aspectul fonetic al cuvintelor analizate, cât și structura multora dintre calcurile cu care coexistă adesea împrumuturile.

Elementele neogrecești, consemnate adesea ca variante ale termenilor cu origine latino-romanică, sunt mai puțin numeroase. Ne referim la: *aftocrat*, *aftonomie*, *anarhie*, *despotismos*, *elefterie* „libertate”, *eparhie* „provincie”, *ipat(os)* „consul”, *ighemon*, *patridă* „partid”, *politie* „oraș”. Aflate adesea, până spre 1820, în concurență cu împrumuturile din latină, respectiv din italiană sau, ulterior, din franceză (în primele două decenii ale veacului al XIX-lea împrumuturile neogrecești depășeau nu o dată ca frecvență neologismele latino-romanice), cuvintele preluate direct din neogreacă ies rapid din uz, fie din cauza schimbării modelului cultural, fie pentru a fi evitate confuziile create de omonimia cu neologismul pătruns din franceză și / sau din italiană. (Este, spre exemplu, cazul vechilor substantive terminate în *-ic*, de tipul *politic*, devenite acum omonime cu adjective de origine romanică; aceste substantive aveau alături, până spre 1830, adjective terminate în *-icesc*, adaptări la structura limbii române a împrumuturilor din latină terminate în *-icus*, sau din greacă, terminate în *-ικος*.)

Cuvintele de alte origini sunt însă și ele prezente în inventarul avut în vedere, chiar dacă în număr mult mai mic. Apar în liste lexeme vechi, precum *răscoală*, *răzvrătire*, *ținut*, o serie de vechi împrumuturi slavone: *oblăduire*, *otcârmuire*, *răzmiriță*, *sfat*, *stoliță*, *volnicie* sau câteva cuvinte cu origine turcească: *divan* „parlament”, *taraf* „partid”, *vichil* „plenipotent, împuternicit”, cele mai multe asemenea lexeme fiind utilizate, de regulă, ca glose, mijloc uzual de asigurare a înțelegerii textului, și devenind astfel dovezi ale stratificării lexicale și indicii indirecte ale uzului, deci ale normei lexicale (sau posibil terminologice).

Desigur, nu lipsesc din texte creațiile interne: *autocratorie* „autocrație”, *slobozenie*, *slobozie* „libertate”; *bătrânime* „senat”; *neamnic*, *neamnicesc* „național”, sintagmele terminologice: *judecata cea mare* „parlament” și, fapt specific unei epoci în care intelectualii încercau să „românizeze” împrumuturile neologice, calcurile, atât cele de structură: *însuși domnitor*, *de sine singur stăpânitor*, *însuși stăpânitor* „autocrat”;

neatârnare, nespânzurare „independență”; *împreună-patriot* „compatriot”; *plin-puternic* „plenipotent”, cât și cele semantice: *zicătură* „dictatură”.

5. În contextul scrisului literar românesc de la cumpăna veacurilor al XVIII-lea și al XIX-lea, formează cuvintele anterior prezentate un vocabular de specialitate, posibil de echivalat cu o terminologie politică, incipient modernă ?

Prezența acestor cuvinte în scrieri cu altă destinație decât politicul, înțeles în jurul anului 1800 ca sferă de activitate larg cuprinzătoare, pare să sugereze un răspuns negativ. Absența din texte a unor cuvinte-test (*politician* „persoană care activează ca profesionist în politică”, *politiza, politizare, politolog, politologie*, pătrunse în scrisul literar mai târziu [10]) sugerează și ea un răspuns de același tip.

Iar înregistrările făcute în *Dicționarul tezaur al limbii române* pentru ilustrarea istoriei și a uzului câtorva dintre cuvintele anterior prezentate arată apoi absența specializării și a univocității, multe dintre lexemele grupate în jurul cuvântului *politică* (*politic* s. și adj., *politicesc, politicește, politici, politicit*) fiind dublate constant de numeroase sinonime, în structura lor semantică sensurile principale coexistând cu multe semnificații secundare, iar sensurile proprii având uneori alături multe sensuri figurate. Iată câteva ilustrări.

Substantivul **politic** „om politic, persoană care ocupă un loc important în activitatea politică, politician”, prezent în scrisul nostru literar încă de la începutul secolului al XVIII-lea: *A celor înțelepți politici chiverniseală* (în *Hronicul* lui Dimitrie Cantemir) și continuând să aibă sensul „politician” până spre 1860, alternează cu *politicos*, utilizat adesea și el ca substantiv, dar având constant, fapt greu de acceptat într-o terminologie autentică, sensurile, până astăzi uzuale, „care are o atitudine sau o comportare amabilă” și „civilizat, manierat”.

Adjectivul **politic, -ă**, frecvent pe la 1840, după ce o vreme alternase, ca variantă lexicală mai nouă, cu *politicesc*, însemna nu numai „referitor la politică” sau „care are o comportare diplomatică, abilă”, ci avea încă din secolul al XVIII-lea și semnificația „iscusit, șiret”, cum probează un citat extras din manuscrisul *Istoriei Țării Românești*: *Mai vârtos fiind politic cu turcii*.

Substantivul-test **politică**, frecvent utilizat în diplomatie cu sensul „formă de organizare și de conducere a unei societăți”: *El se mira de buna politică a acestor cetăți* (într-o traducere din *Telemah*), *Curtea Parisului cu a sa politică l-au îndepărtat* (la Leon Asachi), avea în

mod curent și înțelesurile „ceremonial, etichetă; rânduială statornicită”: *Când vine domnul în scaun, cu ce politică și rânduială se cinstește* (în manuscrisul lui Gheorgachi logofătul), *Cu politică mare l-a heretisit cinstit* (la Anton Pann) și „comportare civilizată; gentilețe, politețe”: *La mintea și bunul gust uniră o politică drăgăstoasă* (într-un text al lui Grigore Pleșoianu).

Adjectivul **politicesc, -ească**, utilizat încă înainte de 1700 cu sensurile „politic, care aparține sau care se referă la politică”: *Iaste neamul mării tale slăvit și la politiceștile stăpâniri lăudat și la dumnezeiasca credință vestit* (în *Biblia de la București*), *Știința politiceștilor otcârmui* (în *Istoria* lui Ianache Văcărescu), *Fusese trimis la dânsul ... pentru niște trebi politicești* (în *Hronicul* lui Șincai), respectiv „civil, cetățenesc; public; juridic” *După politiceștile legi, nu să cade omului grec a nu ști legile grecilor* (în *Biblia de la București*), *Atuncea greșaste împotriva pravilii politicești* (într-o *Pravilă* din 1814), însemna și „care aparține ceremonialului, etichetei”: *După politicescul obicei închinându-se* (în *Istoria ieroglifică*), respectiv „laic, lumesc, profan”: *Împreunând viață săhăstrească cu înțelepciunea politicească orășască* (la Dosoftei, în *Viețile sfinților*), *Altmintrea scriu cărțile ceale de besearecă, altmintrea cele politicești* (în *Istoria* lui Petru Maior).

Adverbul **politicește**, cu semnificația de bază „din punct de vedere politic, în ceea ce privește politica”: *Un om ca acesta ... iaste acum mort politicește* (în *Legiuitoarea condică a Ecaterinei a II-a* tradusă în 1773), avea frecvent sensul „pentru etichetă, în mod politicos” (consemnat în mai multe texte de către Neculai Ursu [11]).

Iar verbul **a politici**, prezent în texte încă de la sfârșitul secolului al XVII-lea cu sensul „a conduce din punct de vedere politic, a governa”: *Aceastea făcând și neguțătorind și politicind cu înțelepciunea* (la Dosoftei, în *Viețile Sfinților*), *Arăta prieteșug și cătră Antohi Vodă și cătră partea lui Mihai Vodă. Și așe politicie lucrurili de îmbe părțili* (în *Letopisețul* lui Ion Neculce), era utilizat constant imediat după 1800, ca și în veacul anterior, drept sinonim pentru „a se obișnui, a se practica”: *N-am fost numai eu episcop și mitropolit strein în Țeara Românească, ci au fost și alții mulți, precum se văd în condice și precum se politicește în toată biserica* (în scrisul lui Antim Ivireanul), *Numărul arăpesc ... să politicește acum împreună cu numărul moldovenesc* (la Amfilohie Hotiniul), dar și mai frecvent pentru „a (se) civiliza, a (se) cultiva, a face să progreseze”: *Au trimes al său fiu dimpreună cu soru-sa ca să politicească a lui lăcuitori* (într-un manuscris din 1795 al *Istoriei*

Americăi), *politici* aflându-se astfel în alternanță cu verbele de origine evident neogrecescă *politefsi*, *politevsi*, ce vor ieși din uz sub presiunea influenței latino-romanice.

Sensurile cuvintelor mai sus analizate, necunoscute în româna literară actuală și, cel puțin aparent, greu de corelat cu domeniul politic, erau desigur legate etimologic de **politie** „cetate, oraș; societate, guvernare; stat; comportare civilizată, politețe”.

6. În scrieri diverse alcătuite la cumpăna veacurilor al XVIII-lea și al XIX-lea apar deci, ca efect al modernizării culturii noastre, numeroase cuvinte ce ilustrează statutul politic al celor trei țări românești, relațiile lor cu unități statale corespunzătoare, regimul și modul de organizare a puterii sau diplomația vremii. Sunt predominant împrumuturi latino-romanice, dar, consecință a unei rapide schimbări de model cultural și politic, neologismelor și astăzi uzuale le stau alături, într-o stratificare lexicală specifică unei epoci de tranziție, cuvinte neogrecești sau turcești, mai vechi împrumuturi slavone, cuvinte aparținând cândva lexicului uzual, calcuri și mai multe derivate.

Analiza acestui inventar lexical, divers și cuprinzător, pune în evidență existența a numeroase oscilații între variante lexicale și morfologice, ca și prezența în uzul literar a unor serii adesea foarte bogate de sinonime, constatări ce arată că, în ciuda existenței unor împrumuturi și calcuri deja specializate, în limba română nu exista încă, înainte de 1830, o terminologie politică autentică.

Politicul era (și va rămâne, de altfel, mult timp după aceea) parte a domeniului juridic-administrativ, iar lexemele ce numeau diverse acțiuni politice, autorii acestora, regimul politic, modul de organizare a puterii sau diplomația vor ilustra încă o jumătate de secol câmpuri lexicale subordonate terminologiei juridico-administrative.

Note

- [1] Vezi comentariile sintetizate în Gh. Chivu, *Limba română de la primele texte până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, București, 2000, pp. 21-24.
- [2] Ion Coteanu, *Româna literară și problemele ei principale*, București, 1961, pp. 55-56; idem, *Structura și evoluția limbii române (De la origini până la 1860)*, București, 1981, p. 182.
- [3] Dumitru Irimia, *Structura stilistică a limbii române contemporane*, București, 1986, p. 135.
- [4] Gh. Chivu, *Stilul celor mai vechi texte științifice românești (1640-1780)*, în LR, XXIX, 1980, nr. 2, p. 118, XXX, 1981, nr. 3, p. 225.

- [5] Grigore Brâncuș, *Istoria cuvintelor*, București, 2004, pp. 186-192.
- [6] *Micul dicționar academic*, volumul I, A-C, București, 2001, p. 381.
- [7] Vezi și Emil Suciu, *Influența turcă asupra limbii române*, II. *Dicționarul cuvintelor românești de origine turcă*, București, 2010, p. 156.
- [8] Ion Gheție, *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, București, 1978, p. 121.
- [9] Prima lucrare importantă avută în vedere este *Formarea terminologiei științifice românești*, apărută la Editura Științifică, sub semnătura lui Neculai Ursu, în 1962, iar în ultimii ani lucrările, extrem de laborioase, au fost finalizate prin publicarea altor patru volume, semnate de N.A. Ursu și Despina Ursu (*Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760-1860)*, I. *Studiu lingvistic și de istorie culturală*, Cronica, Iași, 2004; II. *Repertoriu de cuvinte și forme*, Cronica, Iași, 2006; III. *Repertoriu de cuvinte și forme, Supliment. Partea I (literele A-M)*, Cronica, Iași, 2011 și III. *Repertoriu de cuvinte și forme, Supliment. Partea a II-a (literele N-Z)*, Cronica, Iași, 2011).
- [10] În texte nu sunt consemnate, înainte de 1830, potrivit înregistrărilor făcute de N.A. Ursu și celor incluse în *Dicționarul limbii române* (Tomul VIII, Partea a 4-a, Litera P, *pogrijenie-presimțire*, București, 1980), nici cuvintele *politică* „problemă, chestiune politică”, *politicastru* „(peiorativ) om politic lipsit de orizont”, *politicărie* „(peiorativ) politicianism”, *politichie* „purtare diplomatică; diplomație”, *politician* „(peiorativ) persoană care desfășoară o activitate politică mai ales în folos propriu, politicianist”, *politicianism*, *politicianist*, *politicianiza*, *politicianizat*, -ă.
- [11] N.A. Ursu, Despina Ursu, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760-1860)*, III. *Repertoriu de cuvinte și forme, Supliment. Partea a II-a (literele N-Z)*, Cronica, Iași, 2011, p. 146.

Bibliografie

- Brâncuș, Grigore, *Istoria cuvintelor*, București, 2004.
- Chivu, Gh., *Limba română de la primele texte până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, București, 2000.
- Chivu, Gh., *Stilul celor mai vechi texte științifice românești (1640-1780)*, în LR, XXIX, nr.2/1980 și XXX, nr.3/1981.
- Coteanu, Ion, *Româna literară și problemele ei principale*, București, 1961. Coteanu, Ion, *Structura și evoluția limbii române (De la origini până la 1860)*, București, 1981.
- Irimia, Dumitru, *Structura stilistică a limbii române contemporane*, București, 1986.
- Suciu, Emil, *Influența turcă asupra limbii române*, II. *Dicționarul cuvintelor românești de origine turcă*, București, 2010.
- xxx *Micul dicționar academic*, volumul I, A-C, București, 2001.
- Ursu, N.A.; Ursu, Despina, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760-1860)*, I. *Studiu lingvistic și de istorie culturală*, Cronica, Iași, 2004.
- Ursu, N.A.; Ursu, Despina, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760-1860)*, II. *Repertoriu de cuvinte și forme*, Cronica, Iași, 2006.
- Ursu, N.A.; Ursu, Despina, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760-1860)*, III. *Repertoriu de cuvinte și forme, Supliment. Partea I (literele A-M)*, Cronica, Iași, 2011.

- Ursu, N.A.; Ursu, Despina, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760-1860)*, III. *Repertoriu de cuvinte și forme, Supliment. Partea a II-a (literele N-Z)*, Cronica, Iași, 2011.
- xxx *Dicționarul limbii române*, Tomul VIII, Partea a 4-a, București, 1980